

ARTYKUŁY I OPRACOWANIA

Krzysztof Garbacz

W POSZUKIWANIU POCZĄTKÓW OSADNICTWA MIEJSKIEGO W ZIELONEJ GÓRZE – WYNIKI BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH PRZEPROWADZO- NYCH W REJONIE ULICY KUPIECKIEJ¹

Od co najmniej kilku lat obserwuje się wzrost zainteresowania przeszłością miast województwa lubuskiego, w większości przypadków odznaczających się bogactwem źródeł historycznych, zarówno pisanych, jak i materialnych. Te ostatnie często tworzą interesujący obraz architektoniczny wielu dzielnic. Zielona Góra, z bogatą historią i z niezwykle interesującymi zabytkami architektury sakralnej i świeckiej, należy do takich miast. Są to w większości obiekty związane z rozbudową miasta w ciągu ostatnich przeszło stu lat, ale i nie brak takich, sięgających czasów wcześniejszych. Do dziś zachowało się niewiele oryginalnych źródeł historycznych do średniowiecznych i wczesnonowożytnych dziejów miasta. Możemy posługiwać się jedynie pośrednimi informacjami wskazującymi na istnienie osady przedlokacyjnej, wałów drewniano-ziemnych o charakterze obronnym czy zamku, naj-

¹ W 2001 r. zrodził się pomysł, aby w kilku punktach Starego Miasta przeprowadzić badania wykopaliskowe, pozwalające rozpoznać teren w rejonie, gdzie lokalizuje się najstarszą osadę przedlokacyjną oraz kościół pod wezwaniem św. Jana wraz z przyległym do niego cmentarzem. Starania o pozyskanie środków finansowych podjął dr Andrzej Toczewski, dyrektor Muzeum Ziemi Lubuskiej i w 2003 r., dzięki wsparciu finansowemu ze strony Urzędu Miejskiego w Zielonej Górze, było możliwe przeprowadzenie prac archeologicznych przy pl. Matejki 20 oraz ul. Kupieckiej 3-3a.

pewniej drewnianego. Jak dotychczas tych obiektów nie udało się zlokalizować, a o ich domniemanym istnieniu napomyka się przy okazji różnych dyskusji w gronie historyków i archeologów, a także publikacji traktujących o początkach i najstarszych dziejach Zielonej Góry.

Początki Zielonej Góry związane są najprawdopodobniej z terenami położonymi przy skrzyżowaniu szlaków handlowych: Wrocław – Krosno i Międzyrzecz – Wrocław. Według tradycji w miejscu tym znajdowała się we wczesnym średniowieczu osada, której początki miały sięgać X w. Rejon, w którym lokalizuje się tę osadę, to dolne partie stoku tzw. Góry Ceglanej, po prawej stronie ciekę Złota Łączy, a więc teren obecnie objęty ulicami: Podgórną, Kupiecką i placem Matejki. Osada ta miała pełnić funkcję handlowo-rzemieślniczą. Z miejscem tym również wiąże się kościół pod wezwaniem św. Jana, będący najstarszą świątynią zielonogórską. Istnienie kościoła znalazło potwierdzenie w zachowanych do XX w. dokumentach. Znana jest dokładna data jego zniszczenia, które miało miejsce podczas pożaru w 1582 r. W rejonie kościoła funkcjonował cmentarz. Po nim pozostała, publikowana przez Hugona Schmidta² nazwa *Gottes Acker*, co tłumaczyło się dawniej właśnie jako cmentarz. Do dziś zachował się od strony ulicy Podgórnej około dwudziestometrowy odcinek muru, kojarzonego z tym obiektem.

Tak więc zarówno tradycja, jak i pewne przekazy historyczne, skrupulatnie odnotowane przez niemieckich kronikarzy zielonogórskich, między innymi przez wspomnianego H. Schmidta, a następnie interpretowane przez polskich historyków³, umiejscawiają przedlokacyjną Zieloną Górę w rejonie wyżej wymienionych ulic. W bezpośrednim sąsiedztwie domniemanej pierwotnej osady, po lewej stronie Złotej Łączy w XIV w. funkcjonowało już miasto. Dokładny czas jego lokalizacji nie jest znany, nie zachował się bowiem dokument poświadczający konkretną datę nadania praw miejskich. Zielona Góra najprawdopodobniej pierwotnie obwiedziona była wałem drewniano-ziemnym, a później murem ceglano-kamiennym. Wprawdzie dotychczas nie odkryto śladów wału, ale dysponujemy informacjami o istnieniu takich konstrukcji na terenie innych założeń średniowiecznych

² H. Schmidt, *Geschichte der Stadt Grünberg, Schles.*, Grünberg 1922, ryc. 11.

³ Np. W. Posadzy, *Zielona Góra*, [w:] *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą (województwo zielonogórskie)*, t. II: *Dolny Śląsk, Dolne Łużyce*, Zielona Góra 1970, s. 465-504.

na Śląsku i w Wielkopolsce, głównie w formie wzmianek w źródłach pisanych, ale też i odkrytych podczas prac archeologicznych, co miało miejsce np. w 1998 r. w Lubsku.

Od wielu lat historycy i archeolodzy postulowali przeprowadzenie badań wykopaliskowych na terenie Starego Miasta w Zielonej Górze. Celem tych badań miało być poszukiwanie najstarszych śladów wczesnośredniowiecznego osadnictwa przedlokacyjnego oraz z czasów lokacji miasta na lewym brzegu Złotej Łączy, a więc związanego z wcześniejszym osadnictwem słowiańskim (polskim) oraz niemieckim, intensyfikującym się od XIII w. W postulatach badawczych podnoszony był również problem istnienia w XIV w. zamku, który miał być wybudowany poza obszarem murów miejskich. Jednak dotychczasowe obserwacje terenu, na którym badacze lokowali ten zamek, nie przyniosły pozytywnego efektu.

Plan badań na terenie Starego Miasta w Zielonej Górze zakłada jego realizację w kilku etapach. Realizacja pierwszego etapu nastąpiła we wrześniu 2003 r. podczas badań wykopaliskowych przy placu Matejki 20, na podwórzu po byłej komendzie policji, od strony ul. Podgórnej oraz w bezpośrednim sąsiedztwie zachowanego muru kamienno-ceglanego, zwanego cmentarnym. Celem tych prac było poszukiwanie śladów osadnictwa średniowiecznego w rejonie istnienia domniemanej osady przedlokacyjnej, a także fundamentów nie zachowanej na powierzchni partii muru wraz z określeniem jego zasięgu od strony północno-wschodniej. Istotne też było znalezienie przesłanek do właściwego ustalenia chronologii samego muru. Ponadto spodziewano się rozstrzygnięcia kwestii istnienia w rejonie muru cmentarza związanego z kościołem św. Jana.⁴

⁴ W zamiarze pozostaje kolejny etap, który przewiduje przeprowadzenie prac badawczych w rejonie usytuowania najstarszego zielonogórskiego kościoła pod wezwaniem św. Jana, lokalizowanego przez historyków w rejonie podwórza przy ul. Kupieckiej 5-7. Jest to obszar najprawdopodobniej nie zniszczony przez nowożytną zabudowę, w części nawarstwiony w czasach późniejszych do około 1,5-2 m w stosunku do poziomu terenu z okresu średniowiecza. Istnieje tutaj duża szansa na uchwycenie średniowiecznych nawarstwień osadniczych, no i być może śladów kościoła, którego konstrukcja szachulcowa (tzw. mur pruski) zapewne wznosiła się na solidnym, murowanym fundamencie. Opierając się na lokalnej tradycji i przesłankach historycznych, w części podwórza zlokalizowanej najbliżej ul. Kupieckiej, należałoby też szukać śladów najstarszego osadnictwa.

Plac Matejki 20

Na terenie posesji przy placu Matejki 20 założono dwa wykopy badawcze. Wykop 1 wytyczony został na przedłużeniu tzw. muru cmentarnego w celu ustalenia ewentualnego jego zasięgu, a być może też określenia zasięgu cmentarza funkcjonującego przy kościele św. Jana.

W wykopie, o wymiarach 2 x 3 m, nie natrafiono na ślady żadnych fundamentów zarówno muru, jak i innych obiektów murowanych. Odślonięto natomiast część zasypiska prawdopodobnie dużego dołu, którego dno sięgało do głębokości 2,4 m od dzisiejszej powierzchni. Od poziomu 30 cm eksplorowano połowę działki. Uchwyciono przekrój zasypiska, składającego się z ziemi zawierającej ślady gruzu ceglanego, wapna, ceramiki naczyniowej, kafli, porcelany, szkła, nieliczne przedmioty żelazne, a także kości zwierzęce.

Można przypuszczać, że w obrębie dzisiejszego podwórza przy placu Matejki 20 znajdowało się wybierzisko piasku lub gliny, której obecność stwierdzono podczas eksploracji wykopu 1. Być może eksploatacja tego miejsca związana była z funkcjonującą nieopodal cegielnią. Jeżeli w obrębie badanej przestrzeni stał kiedyś mur kamienno-ceglany, to mógł być on całkowicie zniszczony podczas kopania dołów.

Ceramika z wykopu 1 w większości wykazuje cechy charakterystyczne dla materiałów nowożytnych. Wprawdzie nie ma możliwości bardzo precyzyjnego datowania tych znalezisk, jednak wiadomo, że generalnie pochodzą z XVII i XVIII w. Część z nich wypadłoby datować na XVI, a następnie na XIX w. Jednak zdecydowaną większość naczyń, fragmenty kafli czy elementy fajek glinianych kojarzyć trzeba z okresem baroku.⁵ Są to głównie fragmenty ceramiki ceglastej i kremowożółtej, częściowo z polewą jedno- lub obustronną. Formy naczyń to garnek (tabl. I b), naczynie donicowate (tabl. I d), naczynie z uchwy-

Następny etap mógłby objąć badania w kolejnym rejonie domniemanego osadnictwa przedlokacyjnego, usytuowanego w dolnych partiach dawnego stoku wzniesienia zwanego Górą Ceglana. Prace można przeprowadzić w bezpośrednim sąsiedztwie dawnego ciek Złotej Łączy, na zapleczu budynków przy ul. Kupieckiej, w pobliżu Starego Młyna, a więc w miejscu, gdzie istnieje szansa na uchwycenie śladów osady przy dawnym rozlewisku rzeki i obok późnośredniowiecznej fosy miejskiej. Istnienie wolnych przestrzeni pozwala na założenie kilku wykopów badawczych.

⁵ Przy określaniu chronologii korzystałem z cennych uwag Pana mgra Edwarda Dąbrowskiego, za co składam serdeczne podziękowania.

tem (tabl. I a), czarka miniaturowa (tabl. II c). W wykopie znaleziono również XVIII-wieczny kieliszek z grubego szkła, o odbitej stopce (tabl. I f), jak również okucia żelazne (tabl. I e). Niewątpliwie do najstarszych należą fragmenty naczyń stalowoszarych, najpewniej garnków, spośród których wyodrębniono dwa ułamki wylewów, odchylonych na zewnątrz, mających zgrubienia pod krawędzią, tzw. okapy. Ceramikę tą wiąże się z nurtem późnośredniowiecznym i datuje się na XIV-XV w.

W wykopie 1 do calca dotarto na głębokości 2,4 m i na tym poziomie zakończono jego eksplorację.

Założenie niewielkiego wykopu 2, o wymiarach 2 x 1 m, pod płotem odgradzającym posesję przy placu Matejki 20 od wąskiego przejścia od strony ulicy Kupieckiej, miało na celu sprawdzenie, czy istnieją w tym miejscu ślady fundamentu dalszej części muru określonego jako cmentarny. Niestety, badania w tym miejscu przyniosły wynik negatywny. Natrafiono jedynie na fragment ceglanego fundamentu bliżej nieokreślonej konstrukcji murowanej, zapewne z XX w.

Ulica Kupiecka 3-3a

Na terenie ogrodu i podwórza przy ulicy Kupieckiej 3-3a założono 4 wykopy sondażowe. Zlokalizowano je zarówno przy samym murze kamienno-ceglanym, jak i w pewnej odległości od niego tak, aby w sposób optymalny rozpoznać teren będący przedmiotem tegorocznych badań archeologicznych. Trzy wykopy zostały założone na terenie ogrodu (nr 1, 3, 4), natomiast jeden (nr 2) na podwórzu – wszystkie w obrębie działki ograniczonej od południa murem.

Warto przypomnieć, że Hugo Schmidt lokalizował najstarszy kościół zielonogórski pod wezwaniem św. Jana na zapleczu dzisiejszej ulicy Kupieckiej 5-7, a więc w odległości niewiele ponad 10 m na północ od kamienno-ceglanego muru. Przystępując do badań w rejonie tak blisko położonym kościoła i w obrębie placu ograniczonego murem „cmentarnym”, spodziewano się natrafić na relikty cmentarza przykościelnego. Wprawdzie na mapie z 1826 r. cmentarz zaznaczony został w bezpośrednim sąsiedztwie placu Matejki, tj. w miejscu dziś już zniwelowanym, jednak należy pamiętać, że kościół spłonął w 1582 r. i po tej dacie najpewniej użytkowanie cmentarza nie było już tak intensywne, jak w okresie funkcjonowania świątyni. Na początku XVII w. powstały dwa nowe cmentarze (na terenie dzisiejszego placu Słowiań-

skiego i Parku Tysiąclecia), więc prawdopodobnie były wystarczające dla obsługi mieszkańców Zielonej Góry. Na początku XIX w., a więc wtedy, kiedy sporządzony został plan centrum miasta (1826 r.), cmentarz przy placu Matejki mógł być już częściowo zlikwidowany i zabudowany. Należy pamiętać, że musiał on służyć parafianom przez ok. 300 lat (XIII-XVI w.), a więc jego ówczesny zasięg mógł być dość duży.

Pomimo tych ważkich przesłanek, badania wykopaliskowe przyniosły wyniki odmienne od oczekiwanych. Nie natrafiono na ślady cmentarza w żadnym z czterech wykopów. Calec pojawił się w częściach nie naruszonych wkopami nowożytnymi bardzo płytko. Działka przy ulicy Kupieckiej 3-3a odgródzona jest od sąsiedniej, nr 5, murkiem i płotem, i poziom nawarstwień nowożytnych jest najpewniej znacznie cieńszy niż w miejscu, gdzie Schmidt lokalizował kościół św. Jana.

W wykopach 1-4 natrafiono jedynie na ślady dołów śmietnikowych, z których część, odkryta w wykopach 1 i 2, z pewnością pochodzi z XVIII w. Zebrane w wykopach materiały to głównie ceramika, a więc fragmenty garnków (tabl. III a, i; IV a, c; V d), misa (tabl. IV e), naczynia baniaste o bardzo wąskim wylewie (tabl. V b), naczynie z uchwytem (V f), pozostałości naczyń – trójnóżków (tabl. IV d) czy przykrywkę (tabl. IV b). Jest to przede wszystkim ceramika ceglasta, kremowożółta i szara, częściowo z polewą jedno- lub obustronną. Datować ją można na stulecia XVII-XVIII, z tym że nieliczne materiały mogą pochodzić z XVI i XIX w. Wśród szczątków naczyń występują też fragmenty kamionki zdobionej kratkowaniem i linią falistą (tabl. III f, V c), a także fragmenty porcelany. Ponadto natrafiono na nieliczne ułamki kafli, skorodowane przedmioty żelazne, a także dwa brązowe, w tym guzik. Do najstarszych należą 2 fragmenty ceramiki stalowoszarej z wykopu 1 (tabl. III b) i wykopu 2 (tabl. VI d), a więc ułamki odchylonych na zewnątrz wylewów, ze zgrubieniem pod krawędzią, w formie okapu. Można ją datować na okres późnośredniowieczny (XIV-XV w.).

Istotne dla tegorocznych badań było rozpoznanie struktury dolnej partii muru „cmentarnego” i podjęcie próby jego chronologii, bowiem dotychczasowe ustalenia są bardzo ogólnikowe i niejednoznaczne. Badania archeologiczne pozwoliły na odsłonięcie fundamentu muru od strony północnej i stwierdzenie, że jego stopa sięgała bardzo płytko, bo do głębokości 70 cm. Po stronie południowej fundament jest jesz-

cze płytszy, bowiem teren jest tam obniżony. Dno fundamentu posadowione jest na żółtym piasku calcowym. Częściowo przestrzeń pomiędzy kamiennym fundamentem a calcem wypełniał szary piasek. Fundament zbudowany został identycznie jak jego część naziemna. A więc kamienie polne połączone są zaprawą wapienno-piaskową, a przestrzenie pomiędzy nimi wypełniają kawałki cegieł oraz fragmenty dachówek, ułożonych na płask, pojedynczo lub warstwami. Jak wynika z obserwacji struktury muru, materiał dachówkowy wykorzystany został licznie podczas jego budowy. Zasadniczą część muru nakrywają cztery warstwy cegieł w różnicowanym układzie. Na ścianach muru widoczne są ślady napraw prowadzonych wielokrotnie w różnym czasie, ostatnio ok. 10 lat temu.

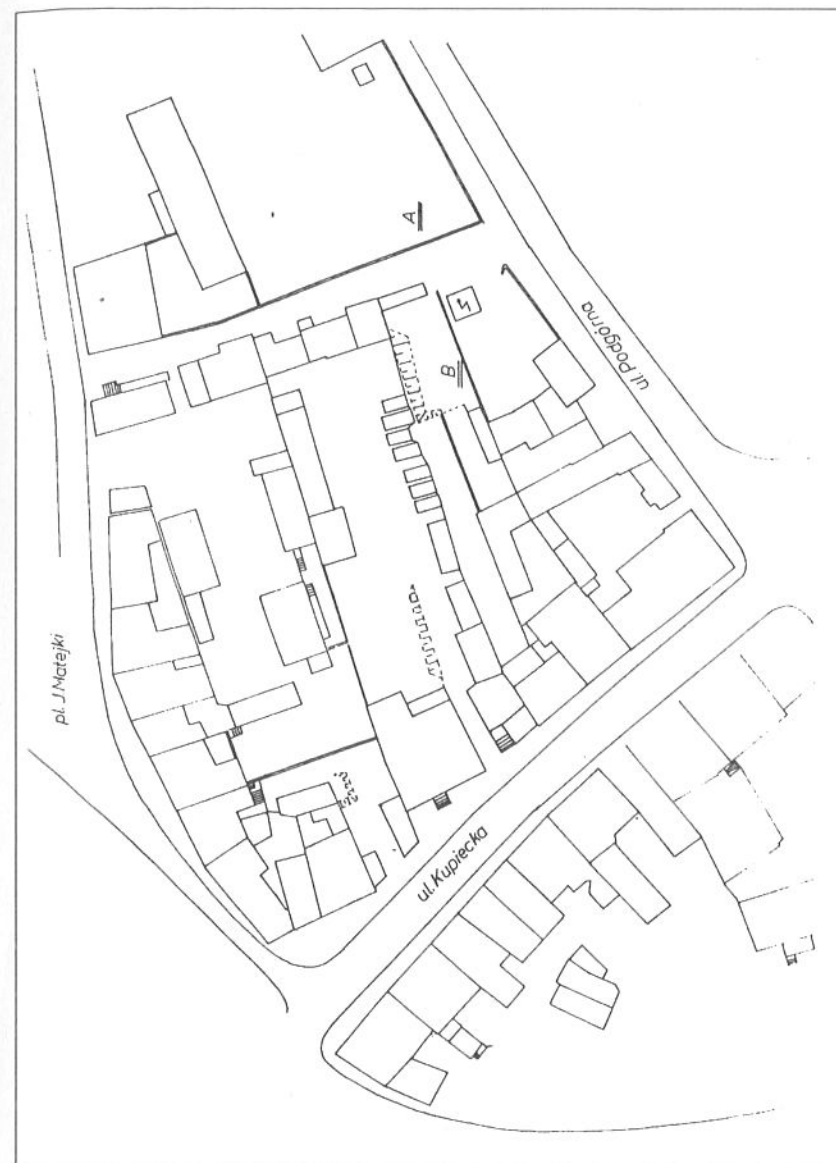
Tak więc tegoroczne badania archeologiczne nie doprowadziły do ustalenia zasięgu cmentarza przy kościele św. Jana od strony południowej, a tym samym potwierdzenia zasadności użycia przez Schmidta określenia mur cmentarny (Friedhofsmauer). Nie jest wykluczone, że obiekt ten powstał w XVII lub XVIII w. i związany był z nieznaną nam budowlą o charakterze świeckim, a więc w czasie, kiedy kościół św. Jana już od dawna nie istniał. Pochodzące z tego okresu wkopy (najpewniej z XVIII w.) z licznymi materiałami o charakterze użytkowym (fragmenty ceramiki, kafli, szkła, kości zwierzęcych) to świadectwo użytkowania miejsca, które trudno skojarzyć z sepulkralnym charakterem. Warto też podkreślić obecność śladów późnośredniowiecznego osadnictwa z XIV-XV w., a więc z czasów, kiedy funkcjonowało już lokowane na lewym brzegu Złotej Łączy miasto charakteryzujące się własnym systemem obronnym.

Opis znalezisk zamieszczonych na tablicach

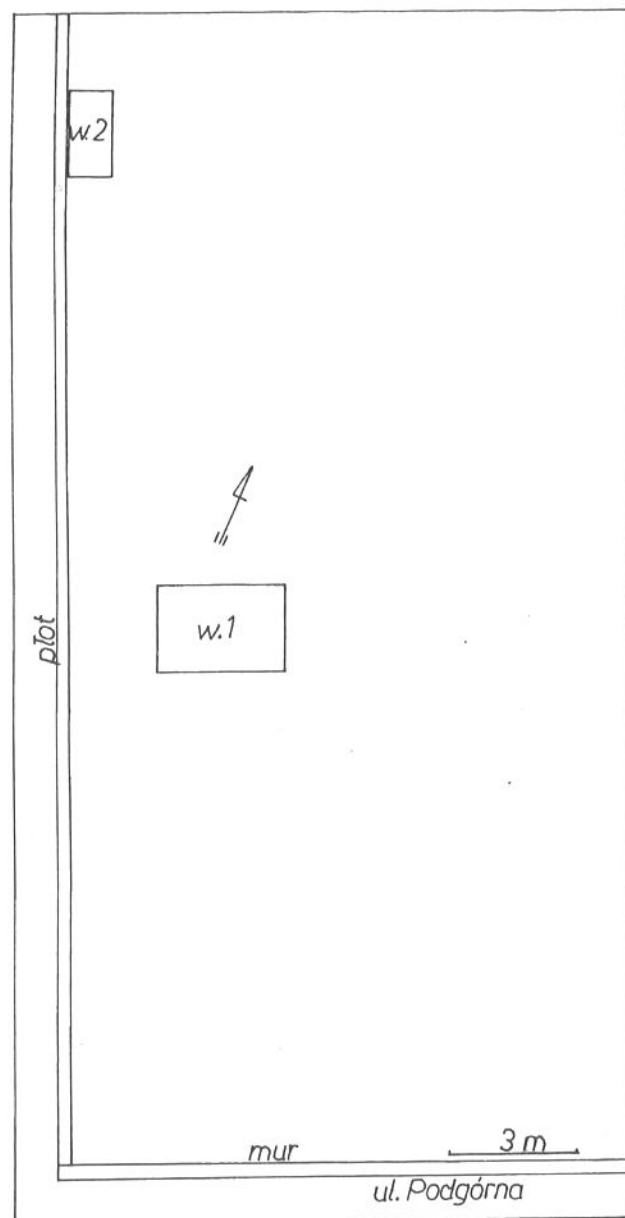
1. Fragmenty naczynia z uchwytem barwy ceglastej, z obustronną polewą miodową i ciemnoceglastą. Średnica wylewu 22 cm, wysokość 9 cm (tabl. I a).
2. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu naczynia barwy kremowo-żółtej, z obustronną polewą miodową. Średnica 11 cm (tabl. I b).
3. Fragment górnej partii naczynia barwy brunatnej (przekrój szary), o prostym wylewie, z poziomymi żłobkami poniżej krawędzi (tabl. I c) [kamionka].
4. Fragment naczynia donicowatego o pogrubionej krawędzi wylewu od zewnątrz, barwy żółtoszarej, z polewą wewnętrzną miodową. Średnica 14 cm (tabl. I d).
5. Skorodowane okucie żelazne z otworem na nity i wachlarzowato rozszerzonymi końcami. Długość 12,8 cm, największa szerokość 4,2 cm (tabl. I e).
6. Kieliszek szklany (z grubego szkła, o utraconej nóżce. Średnica 3,5 cm (tabl. I f).
7. Fragment prostego wylewu barwy ceglastej, z poziomym, dookolnym żłobkiem pod krawędzią. Średnica 13 cm (tabl. II a).
8. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu naczynia barwy siwej. Średnica ok. 12 cm (tabl. II b).
9. Fragment miniaturowej czarki barwy brunatnej i szarej. Średnica brzuśca ok. 6,5 cm, dna 3,5 cm (tabl. II c).
10. Fragment dolnej partii naczynia barwy jasnoceglastej. Średnica dna ok. 13 cm (tabl. II d).
11. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu naczynia z polewą miodową. Barwa przekroju szaro-brunatna. Średnica 11 cm (tabl. II e).
12. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu naczynia barwy kremowej, o powierzchniach lekko szorstkich (tabl. II f).
13. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu naczynia kremowożółtego, z obustronną polewą zielonożółtą (tabl. II g).
14. Fragment ceramiki barwy ceglastej z poziomymi, dookolnymi żłobkami (tabl. II h).
15. Fragment dolnej partii naczynia barwy kremowożółtej, z wewnętrzną polewą miodową (tabl. II i).
16. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu naczynia barwy ceglastej, z obustronną polewą miodową. Średnica 14 cm (tabl. III a).
17. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu naczynia siwego (tabl. III b).
18. Fragment ceramiki barwy ceglastej, zdobionej poziomymi żłobkami (tabl. III c).
19. Fragment brzuśca naczynia barwy szarej i ceglastej, zdobionego poziomymi, dookolnymi żłobkami. Ślady brunatnej polewy (tabl. III d).

20. Fragment dolnej partii naczynia barwy szarej, z wewnętrzną polewą barwy zielonożółtej. Średnica 12 cm (tabl. III e).
21. Fragment kamionki barwy szaroniebieskiej i ciemnoceglastej, zdobionej rytymi kreskami w formie krętek i umieszczonych pomiędzy nimi liniami (tabl. III f).
22. Guzik brązowy, gładki po zewnętrznej stronie. Od wewnątrz dookolny napis: CHARLES JENNENS. NOGNOT. Średnica 2,4 cm, grubość 0,1 cm (tabl. III g).
23. Fragment prostego wylewu barwy ceglastej. Poniżej krawędzi poziome, dookolne żłobki (tabl. III h).
24. Fragment górnej partii naczynia barwy szarej, o wylewie odchylonym na zewnątrz. Brunatna polewa obustronna. Średnica wylewu 12 cm (tabl. III i).
25. Fragment górnej partii naczynia barwy jasnoceglastej, o prostym, lekko profilowanym wylewie. Poniżej poziome, dookolne żłobki. Średnica wylewu 15 cm (tabl. IV a).
26. Fragment przykrywki barwy szarobrunatnej. Średnica wylewu 17 cm (tabl. IV b).
27. Fragment naczynia o odchylonym na zewnątrz wylewie, z obustronną, bardzo cienką polewą barwy brunatnopomarańczowej. W górnej partii brzuśca 2 poziome, dookolne żłobki (tabl. IV c).
28. Nóżka od naczynia typu „Dreifuss”. Wysokość 7 cm (tabl. IV d).
29. Fragment misy barwy ciemnoszarej, z polewą wewnętrzną oliwkową. Zdobienie pod krawędzią wylewu poziomymi, dookolnymi żłobkami. Średnica 19 cm (tabl. IV e).
30. Fragment okucia żelaznego z wachlarzowato rozszerzonym zakończeniem. Zachowana długość 7,6 cm, największa szer. 5,1 cm (tabl. V a).
31. Fragment górnej partii naczynia beżowoszarego o bardzo wąskim wylewie i baniastym brzuścu. Średnica wylewu 5 cm (tabl. V b).
32. Fragment naczynia (kamionka) o nachylonym do wewnątrz wylewie i dość baniastym brzuścu, zdobionym odciskaną linią falistą. Barwa kremowo-brunatna. Średnica wylewu 8 cm, brzuśca ok. 11 cm (tabl. V c).
33. Fragment górnej partii naczynia barwy ceglastej, z wylewem odchylonym na zewnątrz. Polewa wewnętrzną pomarańczowa. Średnica wylewu 14 cm (tabl. V d).
34. Fragment dna naczynia barwy brunatno-ceglastej, z wewnętrzną polewą barwy miodowej. Średnica 10 cm (tabl. V e).
35. Fragment uchwyty naczynia barwy brunatnej, z polewą wewnętrzną barwy miodowej (tabl. V f).
36. Fragment przykrywki z uchwytem, barwy ceglastej (tabl. VI a).
37. Fragment górnej partii naczynia kremowożółtego o wylewie odchylonym na zewnątrz, z plastyczną listwą pod krawędzią. Polewa obustronna ciemnobrunatna i oliwkowa (tabl. VI b).

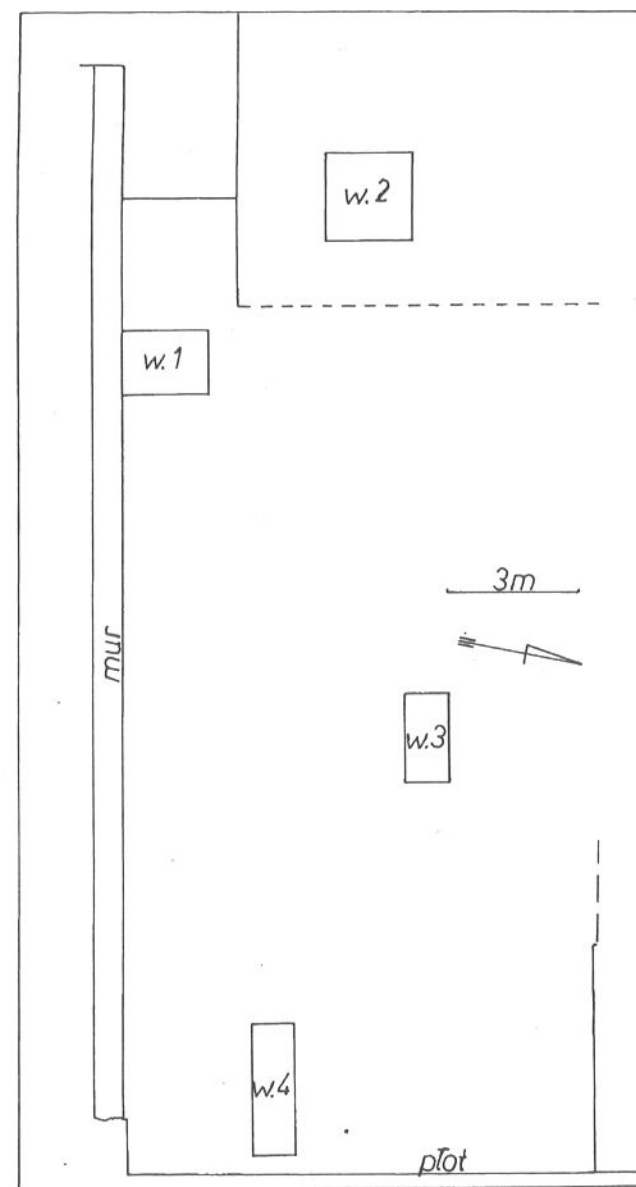
38. Fragment dna naczynia barwy kremowożółtej (tabl. VI c).
39. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu naczynia siwego (tabl. VI d).
40. Fragment ceramiki (kamionki) barwy ceglastej i szaroniebieskiej, zdobionej żłobkami (tabl. VI e).
41. Fragment odchylonego na zewnątrz wylewu barwy brunatnej i jasnoceglastej (przełam), z wałkiem pod krawędzią. Polewa wewnętrzna barwy oliwkowej (tabl. VI f).
42. Fragment dna naczynia barwy brunatnej. Średnica ok. 6 cm (tabl. VI g).
43. Fragment dolnej partii miniaturowego naczynia barwy kremowożółtej (częściowo okopcona na ciemnoszaro) (tabl. VI h).
44. Fajka gliniana barwy białawej. Stemplowana na wypustce literą „A” oraz znakiem krzyża (tabl. VII a).
45. Fragment miniaturowego naczynia barwy kremowożółtej, o pogrubionej krawędzi wylewu. Średnica ok. 6 cm (tabl. VII b).
46. Fragmenty fajki glinianej barwy białawej, z częściowym zdobieniem dookolnymi stempelkami. Zachowane długości 5,3 i 2,8 cm, Średnica 0,8 i 0,7 cm (tabl. VII c).
47. Fragment fajki glinianej, zdobionej dookolnymi stempelkami. Zachowana długość 5,4 cm, średnica 0,8/0,9 cm (tabl. VII d).

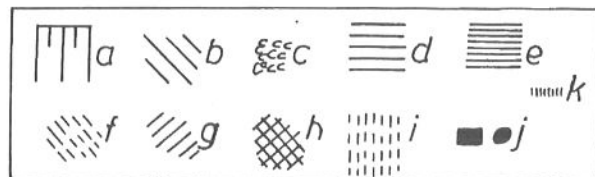
Ryc. 1. Zielona Góra. Miejsce przeprowadzonych badań archeologicznych:
A – pl. Matejki 20, B – ul. Kupiecka 3-3a

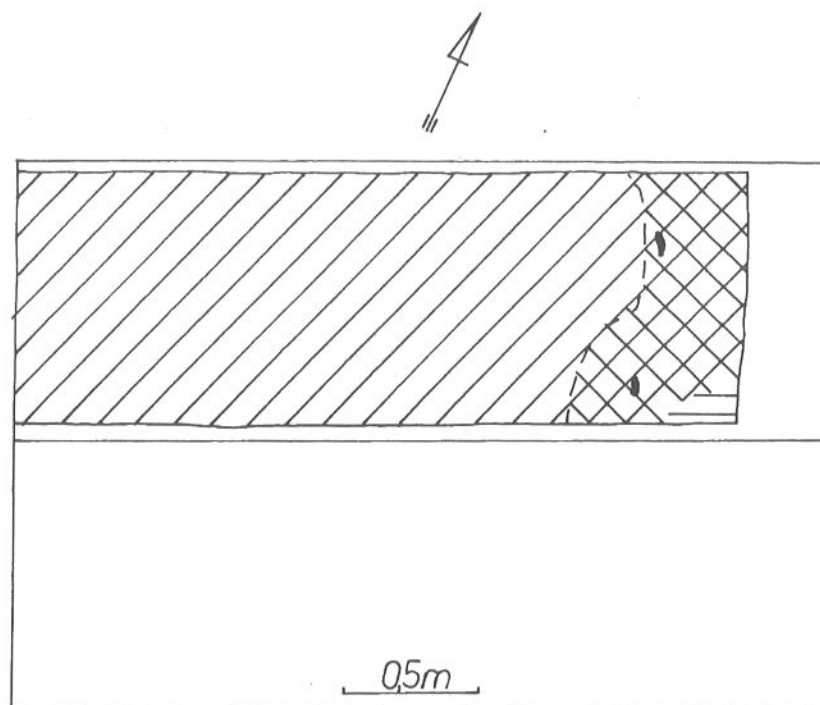
Ryc. 2. Zielona Góra. Lokalizacja wykopów przy pl. Matejki 20

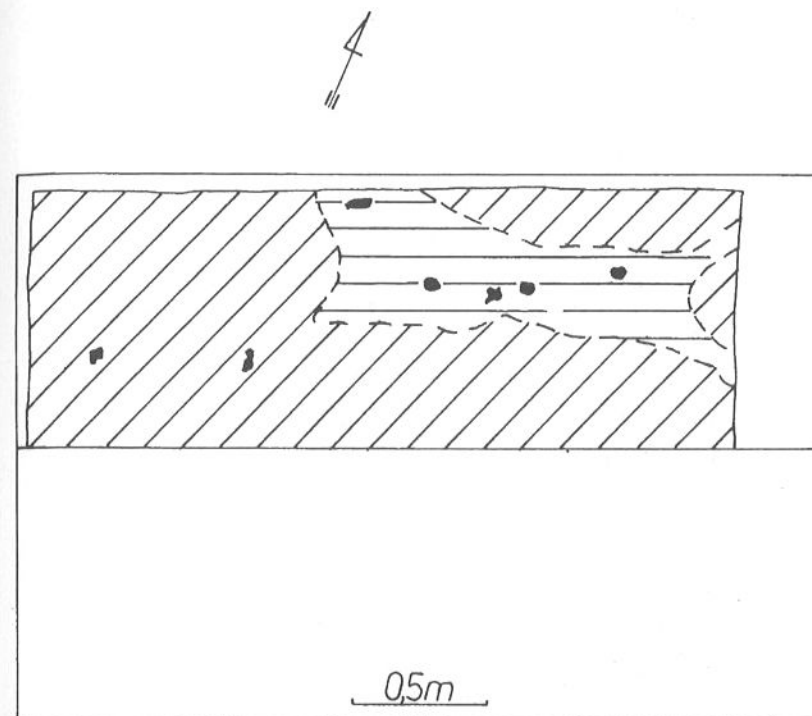
Ryc. 3. Zielona Góra. Lokalizacja wykopów przy ul. Kupieckiej 3-3a

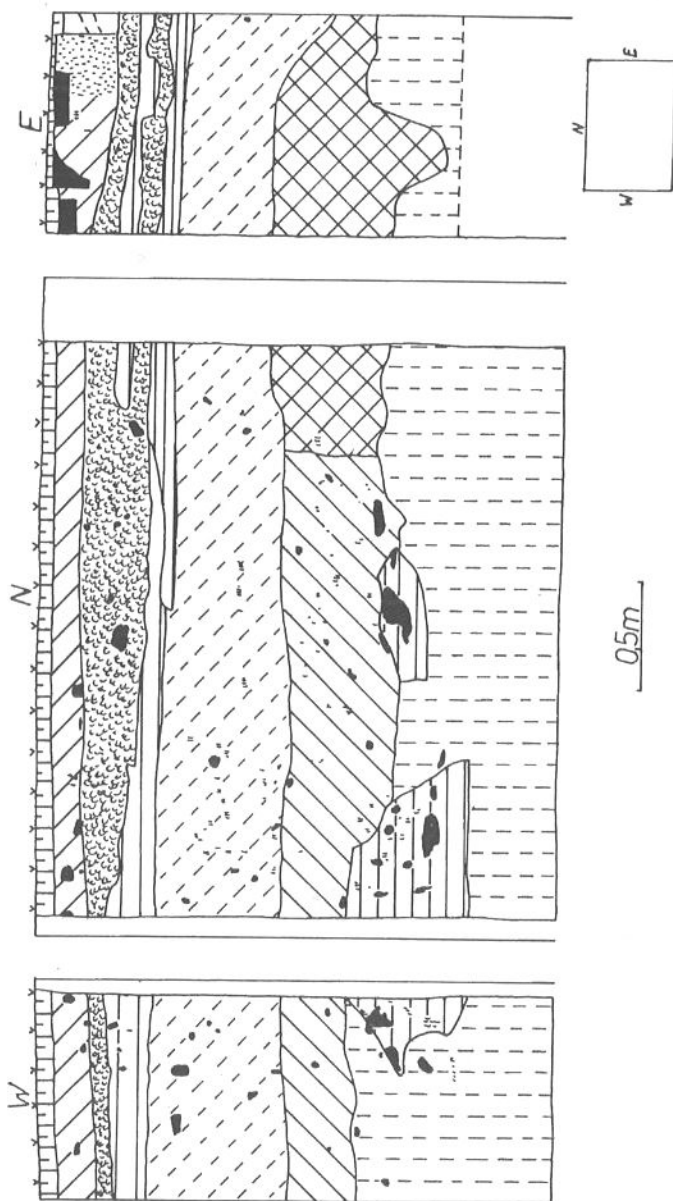
Legenda do rycin 4-7: a – humus, b – szary piasek z kawałkami cegieł i nielicznymi kamykami, c – warstwa z żużlem piecowym, d – szary piasek z żółtą gliną, e – szary piasek z większą ilością żółtej gliny, f – plamisty piasek szary z beżowym, z drobnymi kawałkami cegieł i śladami zaprawy wapiennej, g – szarobrunatny piasek ze śladami gruzu ceglanego i zaprawy wapiennej, h – ciemnoszaro-brunatny piasek ze śladami gruzu ceglanego i zaprawy wapiennej, i – piasek brunatnoszary z nielicznymi, drobnymi kawałkami cegieł i śladami zaprawy wapiennej, j – cegła, fragment cegły, k – ślady zaprawy wapiennej.

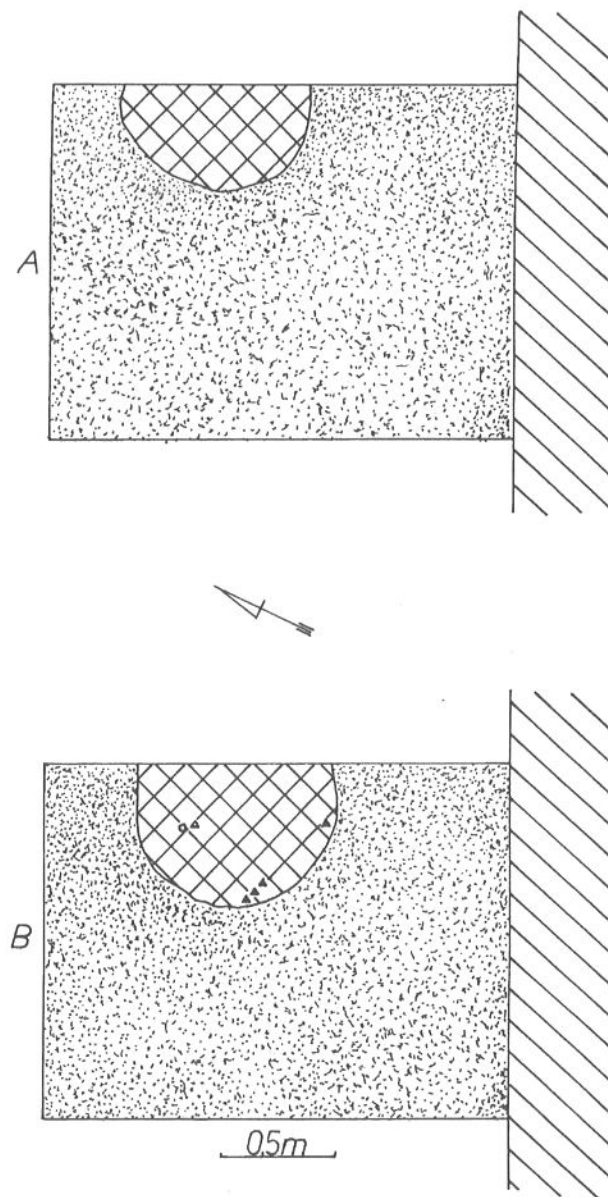
Ryc. 4. Zielona Góra, pl. Matejki 20, wykop 1. Rzut poziomy na głębokości 120 cm

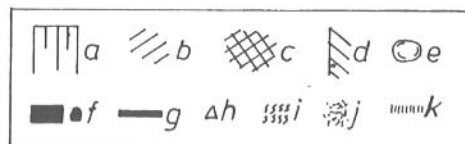
Ryc. 5. Zielona Góra, pl. Matejki 20, wykop 1. Rzut poziomy na głębokości 180 cm

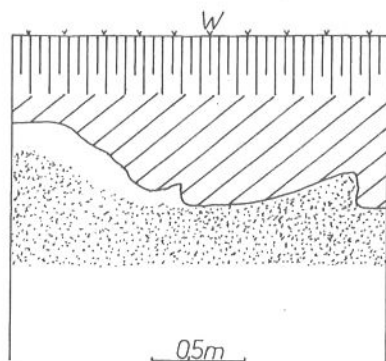
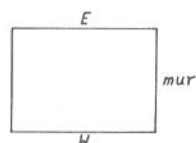
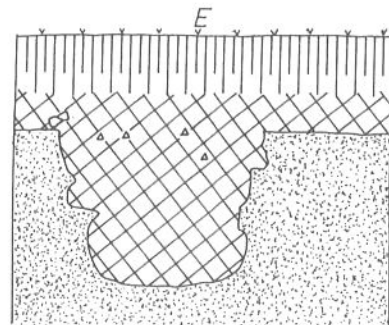
Ryc. 6. Zielona Góra, pl. Matejki 20. Profile w wykopie 1

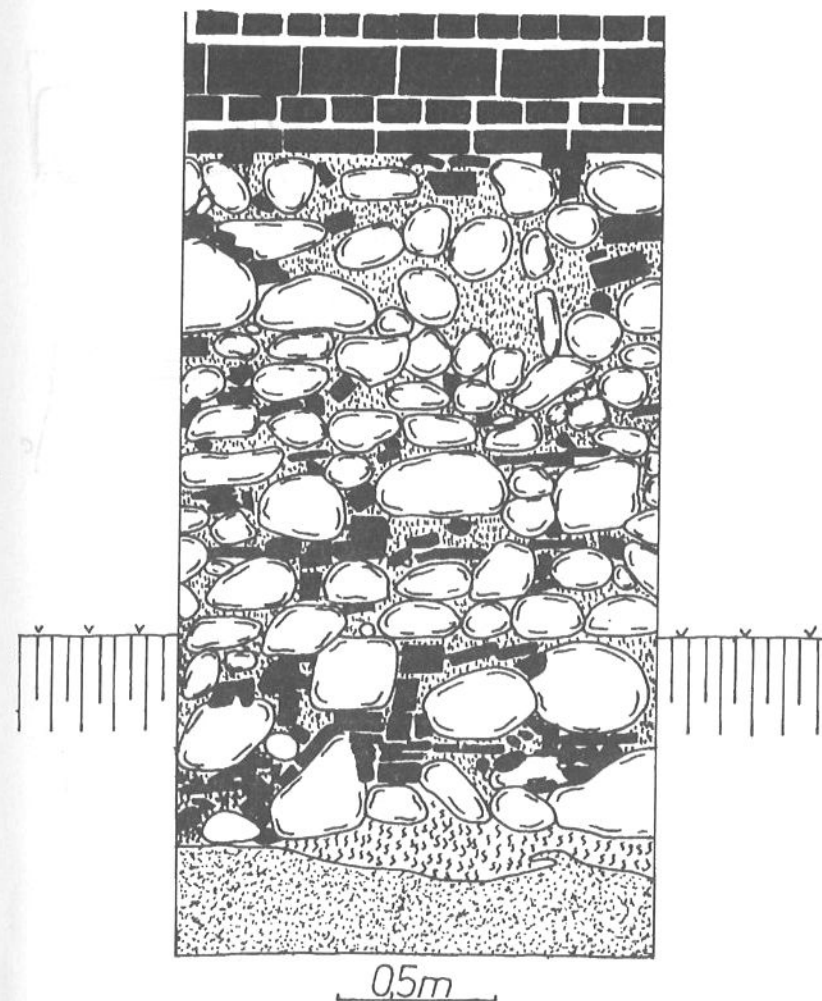
Ryc. 7. Zielona Góra, ul. Kupiecka 3-3a, wykop 1. Rzut poziomy obiektu 1 na głębokości 80 (A) i 100 cm (B)

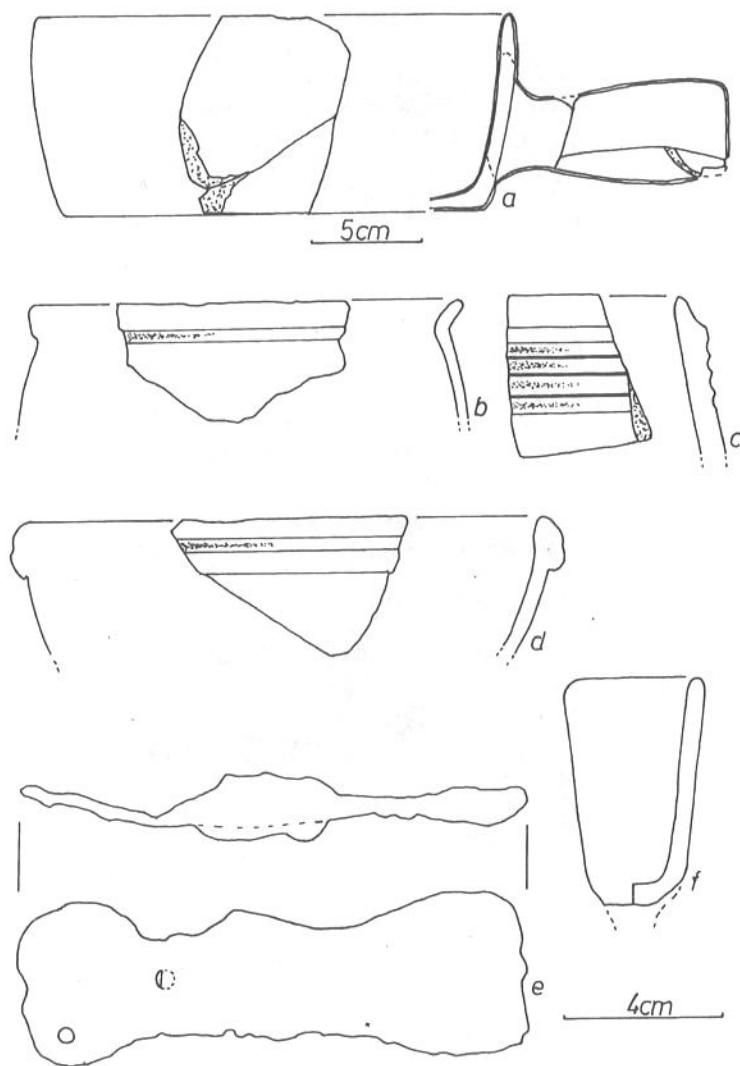
Legenda do rycin 8-10: a – humus, b – piasek jasnoszary z brunatnym, c – wypełnisko wkopu, d – przekrój muru kamienno-ceglanego, e – kamień, f – cegła, fragment cegły, g – fragment dachówki, h – fragment ceramiki, i – szary piasek pod murem, j – jasno-żółty piasek calcowy, k – zaprawa murarska.

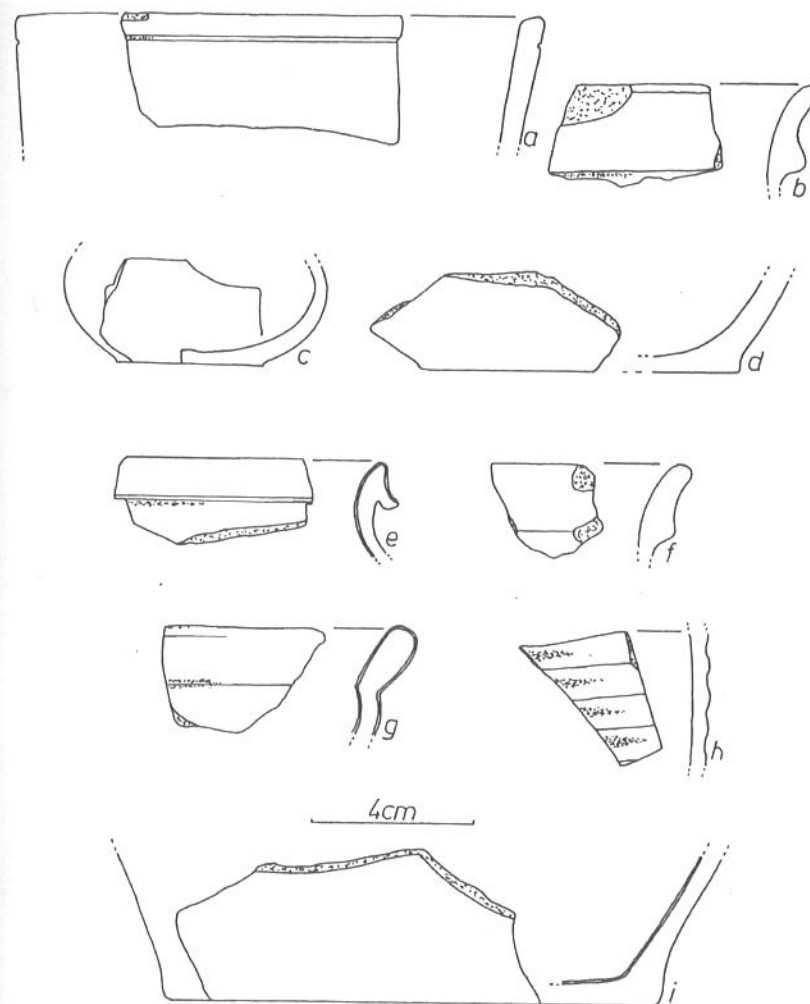
Ryc. 8. Zielona Góra, ul. Kupiecka 3-3a. Profile w wykopie 1

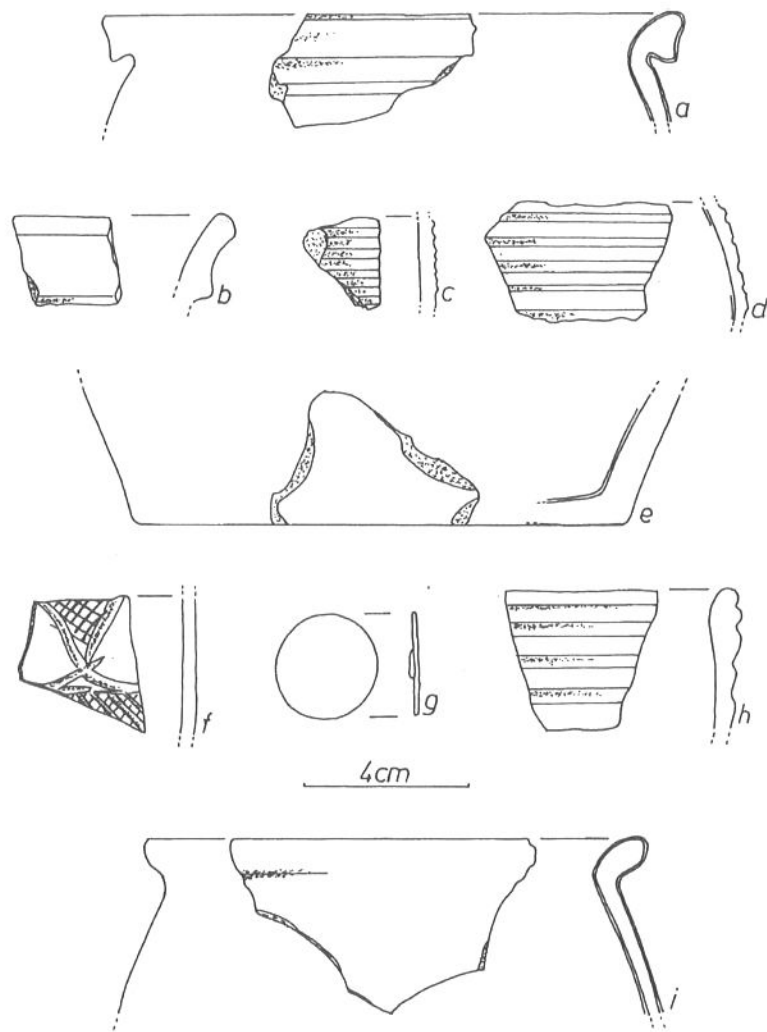
Ryc. 9. Zielona Góra, ul. Kupiecka 3-3a, wykop 1.
Fragment muru od strony północnej

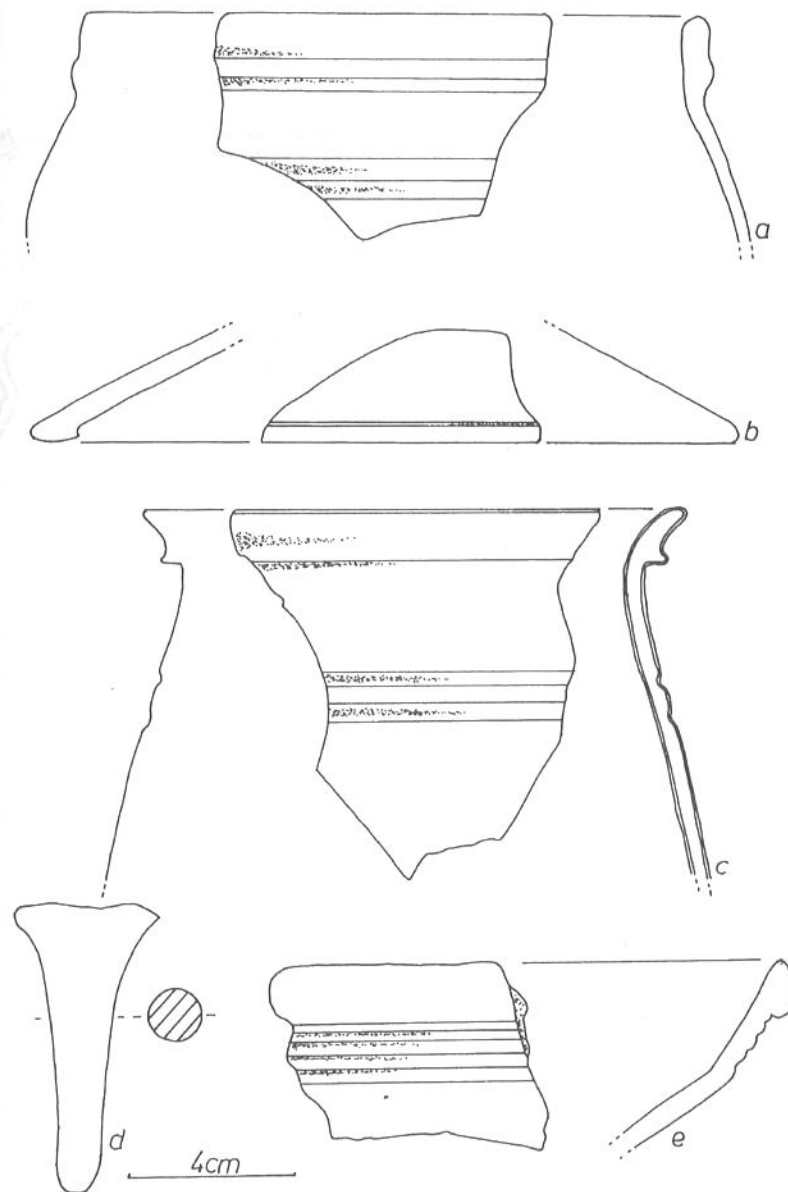
Tabl. I. Zielona Góra, pl. Matejki 20. Ceramika (a-d), przedmiot żelazny (e) i szklany (f) z wykopu I

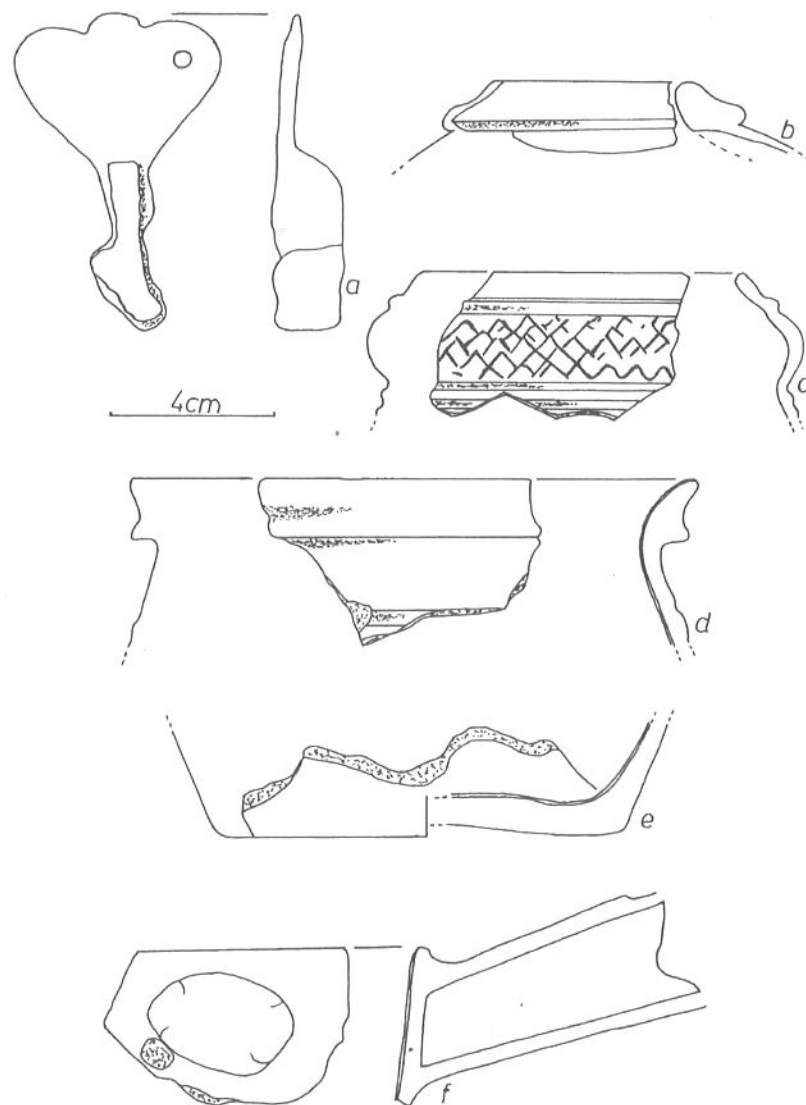
Tabl. II. Zielona Góra, pl. Matejki 20. Ceramika z wykopu I

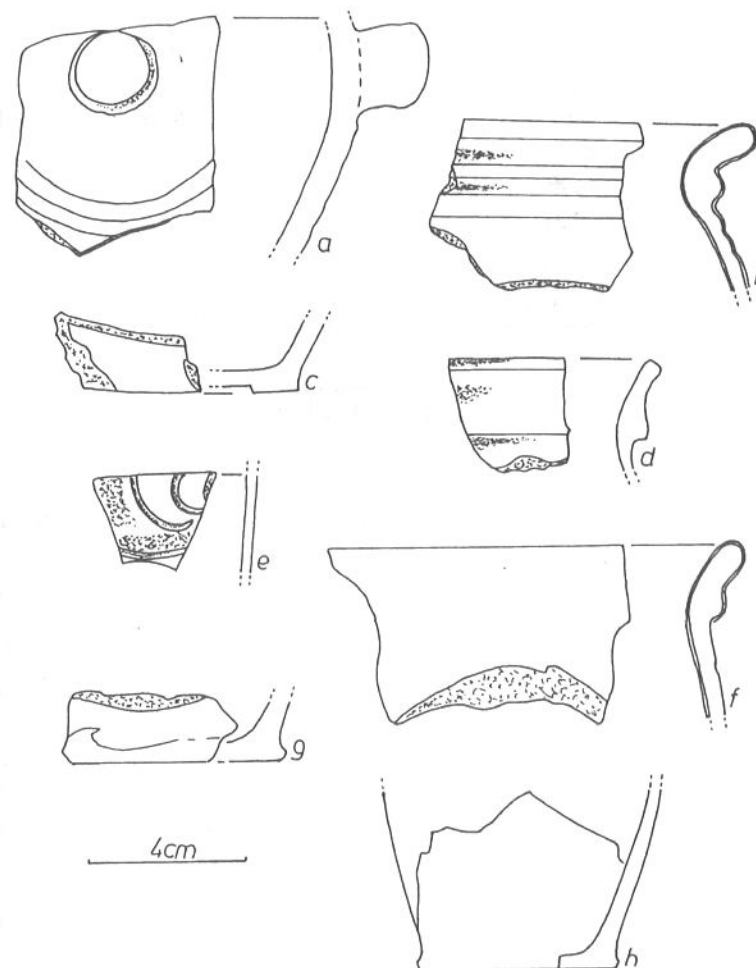
Tabl. III. Zielona Góra, ul. Kupiecka 3-3a. Ceramika z wykopu I

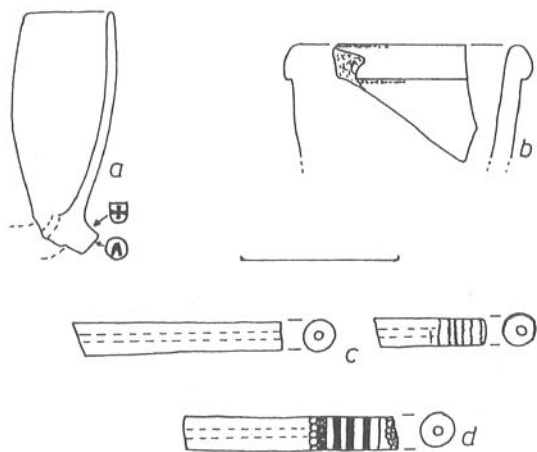
Tabl. IV. Zielona Góra, ul. Kupiecka 3-3a. Ceramika z wykopu I

Tabl. V. Zielona Góra, ul. Kupiecka 3-3a. Przedmiot żelazny (a) i ceramika z wykopu 1 (b-f)

Tabl. VI. Zielona Góra, ul. Kupiecka 3-3a. Ceramika z wykopu 1 (a-c) i 2 (d-h)

Tabl. VII. Zielona Góra, ul. Kupiecka 3-3a. Fragmenty fajek (a, c, d)
i ceramika (b) z wykopu 2

Muzeum Ziemi Lubuskiej
w Zielonej Górze

STUDIA ZIELONOGÓRSKIE

pod redakcją
Andrzeja Toczewskiego

Tom X

Zielona Góra 2004

